

УДК 330.341.1.001.2/.76

Губенко В.І., д.е.н., професор[©]

Білоцерківський національний аграрний університет

**ПЕРЕДУМОВИ ІННОВАЦІЙНОГО-МОДЕРНІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ**

Досліджено об'єктивні і суб'єктивні передумови інноваційно-модернізаційного розвитку України, обґрунтовано необхідність здійснення доганяючої індустріалізації і постіндустріалізації. Встановлено, що для переходу на нову модель розвитку вирішального значення набувають: розробка мобілізаційної ідеології, особиста зацікавленість населення, сприятливі внутрішні і зовнішні умови, наявна слабкість супротиву, розуміння частиною національної еліти тупиковості інерційного шляху і свою готовність до модернізації. Доведено, що зволікання із переходом країни на нову модель розвитку загострить конфлікт в соціальній системі через невідповідність зростання соціальних обов'язків і їх фінансово-економічним забезпеченням.

Ключові слова: інновації, модернізація, потенціал, бюрократія, постіндустріалізація, професіоналізм, протиріччя.

Постановка проблеми. Головним завданням сучасності для України є інноваційно-модернізаційний розвиток, що в першу чергу передбачає усвідомлення значною частиною правлячої еліти необхідності цього процесу і для передачі імпульсу влади до суспільства країні вкрай потрібна освічена, патріотична і не занадто корумпована бюрократія та надійні кадри виконавців, але наша нинішня бюрократія не відповідає веберовському ідеалу, а переварює в своєму середовищі всі державні започаткування і часто змінює їх до невпізнанності. Вища бюрократія, що зрослася з великим монополістичним капіталом, а в багатьох випадках і з криміналом, тримає в своїх руках головні важелі економіки і політики, і при фактичній відсутності суспільного і парламентського контролю та громадського суспільства навіть середні і нижня ланки бюрократії заволоділа такою силою, якої у неї не було в попередні епохи.

Саме всесильність бюрократії породжує розгул корупції, яка пронизує всі ланки адміністративного апарату, тому передумовою інноваційно-модернізаційного напряму розвитку є поки що відносна слабкість супротиву цьому процесу, у зв'язку з чим доцільно, щоб консервативна частина еліти продовжувала перебувати у стані розгубленості, втративши значну частину контролю над країною [1, с. 26]. На початку цього процесу важливим є сприятливі соціальні умови, коли основна частина населення сприймає з розумінням або нейтрально відноситься до цього процесу, тому країні необхідна мобілізаційна ідеологія і особиста зацікавленість, а також сприятливі зовнішні умови. Зараз в країні існують передумови інноваційно-модернізаційного

розвитку, не дивлячись на катастрофічну втрату наукового потенціалу і найбільш працездатної частини населення, але ще зберігся певний науковий потенціал для виробництва інновацій, та для них відсутнє середовище сприйняття, на них відсутній попит в економіці і відсутні кадри, здатні їх засвоїти. Не краще наше становище як із зовнішніми умовами, так із внутрішніми передумовами. Щодо правлячої еліти в цілому, то бюрократія і зв'язаний з нею монополістичний капітал в переважній більшості своїй переслідує меркантильну мету, вони не зацікавлені в яких-небудь серйозних змінах. Найбільш дальновидні представники еліти розуміють тупіковість інерційного шляху і на словах виявляють готовність до модернізації.

Аналіз останніх досліджень. Сьогодні, коли у світовому авангарді формується постіндустріальна економіка, решта країн уже не можуть обмежуватись тільки доганяючою індустріалізацією, вони вимушені в тій чи іншій мірі приділяти увагу доганяючій постіндустріалізації, що набагато складніше, тому січас вирішальне значення має не виробництво станків, автомобілів, виплавка сталі, а загальний рівень знань і професіоналізму працездатного населення, його націленість на інновації у всіх галузях. Сьогодні все менше здобутків від гершенкрановської “переваги відсталості”, яке дозволяло в 1950-1970 рр. Японії, Тайваню, Південній Кореї засвоювати перші винаходи і ноу-хау, і швидко доганяти світовий авангард [2, с. 59]. Перш за все економіка країн, що розвиваються протягом останніх 30 років зростає швидше, ніж економіка розвинутих країн, при цьому їх випереджувальний розвиток з кожним десятиріччям наростає: в 1980-1990 рр. він складав по ВВП 3,9 %, 1990-2000 рр. – 5,0 %, 2000-2008 рр. – 5,2 %, тоді як у розвинутих країнах ці показники дорівнювали відповідно 3,2 %, 2,5 %, 2,2 % [3, с. 18]. В Україні, як аграрній країні, як це не парадоксально, модернізацію на інноваційній основі необхідно починати із сільського господарства, яке може стати локомотивом зростання економіки в цілому при умові державної допомоги в підвищенні продуктивності, питома вага експорту якого в 2011 р. склала 20 % до загальнодержавного показника [4 с. 2]. Цей процес у нас стримується через протиріччя, що гальмують його: в Україні архаїчна економіка, вона відстає від Європейських країн як із кількісної, так із якісної сторони через старість промислової бази, така економіка не ефективна, вона приносить мало податків у бюджет, що визначає дефіцит засобів, які можна було б направити на реалізацію соціальних програм, в результаті чого рівень соціальних претензій і соціальних гарантій є вищим, ніж дозволяє економіка. При цьому наші соціальні гарантії низькі у порівнянні з розвинутими країнами. Наприклад, питома вага витрат на освіту і охорону здоров'я у ВВП у нас у 4-6 разу нижча ніж у названих країнах. Крім того, в країні загострився конфлікт в середині нашої соціальної системи, розв'язати який надзвичайно складно. В останні роки в Україні зростали соціальні обов'язки, що не підкріплювалися належним фінансово-економічним забезпеченням і в подальшому продовжувати цю тенденцію неможливо у зв'язку, що процес модернізації інноваційних процесів не набрав критичної маси.

Мета статті. Метою статті є дослідження і аналіз стану та можливостей

України розвиватися інноваційно-модернізаційним шляхом, визначення складових цього процесу та окреслення проблем, зв'язаних з цими процесами і шляхами їх вирішення.

Вклад основного матеріалу. Головна мета економічного розвитку України – сформувані соціальної країни, основним признаком якої є становище, коли жодна із груп населення не була б відключена від суспільних і соціальних процесів, коли у переважній більшості населення є можливість розвитку свого людського потенціалу, що відображається в таких параметрах як очікувана продовженість життя і коефіцієнт Джіні [1, с. 20]. Для реалізації цієї мети потрібна економічна база, здатна довести виробництво ВВП на душу населення до рівня хоча б країн Європи, що можливо при умові її модернізації на інноваційній основі. Щоб дати відповідь на питання можливостей розвиватися інноваційно-модернізаційним шляхом необхідно проаналізувати та визначитись із складовими цього процесу: наскільки взагалі можливі інновації в умовах, коли корупція та адміністративний ресурс пригнічують дрібний та середній бізнес, який у всіх розвинутих країнах бере на себе венчурний бізнес; чи можливе довгострокове планування при відсутності гарантій власності та незалежних судів; чи реальна в країні здорова економічна конкуренція при нинішньому рівні монополізму; чи можливо суттєво обмежити корупцію без суспільного контролю і дійсної, а не традиційної представницької системи [5, с. 21]. Україна, володіючи третиною світових чорноземів, має також багаті добувні мінеральні ресурси, які експортуються, але при неадекватній структурній політиці ці національні переваги можуть перетворитися в "прокляття природних ресурсів", що проявляється в ряді таких специфічних проблем, як нестабільність експортних цін на сільськогосподарську сировину, залізну руду, чорні метали, що підвищує ризики вкладень та ускладнює довгострокове планування інвестицій і інновацій. Країни-експортери сировини і металів схильні до так званої голандської хвороби, коли бум в одній галузі відволікає державні і приватні інновації від решти економіки і концентрує на собі основну увагу влади, що паралізує зусилля по диверсифікації виробництва на основі цих інновацій. Крім того, для такої економіки характерною є тенденція приватних підприємств і держави "знімати вершки", тобто, вилучати монопольний прибуток, не проявляючи відповідного піклування щодо довготермінового розвитку.

Якщо перехід до інноваційного розвитку зволікатиметься, темпи економічного зростання через старіння і зношеність технічної бази та відсталості структури економіки і наростання диспропорцій в соціально-економічній системі будуть скорочуватись, приріст ВВП та соціальних показників залишатимуться значно нижчими світових, то згідно прогнозів МВФ, суттєво поступатиметься країнам, що розвиваються, в яких приріст ВВП прогнозується на рівні 6,5 % [5, с. 21]. При цьому особливо значним буде відставання по соціальним показникам, по яких міжнародні рейтинги України і так гірші, ніж по рівню економічного розвитку. При новій моделі розвитку ВВП України може зростати на 5-7 % в рік і по рівню економічного та соціального розвитку країна років через 20 ввійде в

число розвинутих, а через 30-35 років – у найбільш розвинутих держав і її питома вага у світовій економіці суттєво зросте.

Висновки. 1. Встановлено, що головним питанням сучасності для України є інноваційно-модернізаційний розвиток для чого країні необхідна освічена, патріотична і не корумпована бюрократія та надійні кадри виконавців. 2. В Україні існують передумови інноваційно-модернізаційного розвитку, при цьому необхідна мобілізаційна ідеологія і особиста зацікавленість населення та готовність до модернізації економіки найбільш дальновидної частини еліти. 3. Доведено, що Україна в сучасних умовах не може обмежуватись лише доганяючою індустріалізацією, їй вкрай необхідна інноваційна доганяюча постіндустріалізація, що значно складніше. Вирішального значення набуває загальний рівень знань і професіоналізму працездатного населення та його націленість на інновації у всіх галузях. 4. Встановлено, що зростання в країні соціальних обов'язків, не підкріплених належним їх фінансово-економічним забезпеченням, загострило конфлікт всередині соціальної системи, розв'язати який складно. 5. Перехід без зволікання економіки країни на інноваційно-модернізаційну модель дає їй в оглядовій перспективі можливість перейти в число розвинутих країн світу.

Література

1. Холодковский К.Г. Объективные и субъективные предпосылки модернизации /К.Г. Холодковский// МЭиМО.– М.– 2011.– №9.– с. 24-27.
2. Иноземцев В.Л. Пределы догоняющего развития /В.Л. Иноземцев// М.– 2000.– С. 59.
3. Шишков Ю. Государство и догоняющее развитие /Шишков Ю.// МЭиМО.– М.– 2011.– №6.– С. 18.
4. Звіти про стан ЗЕВ в системі АПК за 2000-2011 рр. – К. – 42 с.
5. Гонтмахер Е.Ш. Мир в процессе перемен /Е.Ш. Гонтмахер// МЭиМО.– М.– 2011.– №9.–С. 22.

Summary

Gubenko V., Dr. of Economics
Bila Tserkva National Agrarian University

PRECONDITIONS OF INNOVATION MODERNIZATION DEVELOPMENT OF UKRAINE

The paper highlights objective and subjective conditions of Ukraine innovation modernization development. There has been grounded the necessity of implementing the overtaking industrialization and post industrialization. It has been found out that the following factors are essential to activate the transfer to the new development model: mobilizing ideology development, people self-interest, favorable internal and external conditions weak resistance, realizing the disparity of the situation of the inert way by some part of the national elite. It has been proved that delaying the country transfer to a new development model will stress the conflict in the social system due to irrelevance of social duties increase and their financial economic providing.

Key words: *innovations, modernization, potential, bureaucracy, post industrialization, professionalism, contradictions.*

Рецензент – д.е.н., професор Шулський М.Г.